

Den matta mjölbaggens förekomst och populationsstorlekar

Populärvetenskaplig redovisning av forskningsprojekt genomförda med stöd av Eklandskapsfonden

Matt mjölbagge (*Tenebrio opacus* Figur 1) är klassad som sårbar på den svenska rödlistan. Den lever i grova ihåliga träd (Figur 1), en miljö som har minskat kraftigt under de senaste 200 åren. En population av denna skalbagge kan förmodligen leva i decennier i ett och samma träd. Dess förekomster i Sverige verkar vara mer eller mindre isolerade från varandra på grund av att stora arealer helt saknar lämpliga hålträd. Det innebär att

om arten dör ut på en lokal, så kan den förmodligen inte återkolonisera lokalen från något annat håll.

Figur 1. Tillvänster några individer av matt mjölbagge, i mitten en ihålig ek med en population vid Fornhemmet i Bjärka Säby. Arten är aktiv och synlig på trädstammarna på natten och man behöver ofta stege för att komma upp till håligheter och räkna dem.

I ett forskningsprojekt tar vi reda på vilka faktorer som påverkar förekomsten av matt mjölbagge och antalet individer i ett hålträd. Den matta mjölbaggen är främst nattaktiv och antalet individer som är aktiva på ett och samma träd varierar mellan nätter. Därför undersöker hur temperatur och tidpunkt på sommaren påverkar antalet individer man kan se och vi har försöker uppskatta hur stora de faktiska populationerna är. Eftersom projektet fortfarande pågår är resultaten som presenteras här preliminära.

Vi gjorde så här

Vi har inventerat matt mjölbagge i samtliga ihåliga träd i två större landskapsavsnitt: Bjärka-Säby (356 träd inom 20 km²) och Räckeskog (49 träd inom 10 km²). Inventeringarna har vi gjort 2007 – 2012. Under åren 2007-2010 individmärkte vi alla mjölbaggar. Av de ihåliga träden var 383 ekar och resten lind, ask och lönn.

Våra resultat

Vi har totalt påträffat matt mjölbagge på 172 (42 %) av alla inventerade ihåliga träd. Av de 1185 märkta individerna har vi återfunnit 227 (19 %) och av dessa har 35 (3 %) flyttat från ett träd till ett annat. Ett fåtal individer har överlevt en vinter och enstaka individer har överlevt två vintrar. Den matta mjölbagge som förflyttade sig längst flög hela 2540 meter.

Mjölbaggen förekom oftare på skuggigt stående grova träd med stora hålöppningar jämfört med mer solexponerade mindre hålträd med små hålöppningar. Arten förekom oftare på hålträd i ekhagar med tät förekomst av hålekar och mer sällan på hålträd som står isolerat, dvs långt från andra hålträd. Däremot var individantalet högre på isolerade hålträd jämfört med hålträd som står tätt. Anledningen till det här mönstret skulle kunna vara att arten har lätt för att sprida sig i områden med täta förekomster av hålträd, men att populationerna sällan blir stora i dessa träd, vilket i sin tur skulle kunna bero på konkurrens från andra mulmlevande arter. Att arter förekommer mer sällan i isolerade träd brukar man förklara med att spridningskällorna ligger längre bort så sannolikheten för att de sprider sig till isolerade träd är lägre.

Under en genomsnittlig inventeringsnatt kan man observera 5 % av alla matta mjölbaggar som finns i ett träd. Det innebär att man i genomsnitt kan räkna med att det finns 20 gånger fler individer i ett träd än vad man kan se krypa på stammen och i trädets håligheter. Man kan se en större andel individer i juli och augusti jämfört med sista veckan i juni då de precis börjat bli aktiva.

Sammanfattningsvis har vi fått mycket ny kunskap om den matta mjölbaggen och dess ekologi. Vi vet nu att den är mycket bättre på att sprida sig än vad vi trott. Vi vet också något om vilken typ av hålträd den lever i och kan etablera stora populationer i. Vår studie visar att faktorer som har positiv effekt på förekomsten kan ha en negativ effekt på populationsstorleken och tvärtom. Ofta antar man att samma faktorer styr både förekomst och populationsstorlekar, men det kan vara en grov förenkling. Arternas ekologi kan alltså vara betydligt mer komplex än vad man skulle kunna tro.